

ЦРНОГОРАЦ

НЕЋЕЉНИ ПОЛИТИЧКИ ЛИСТ.

БРОЈ 1.

На Цетињу у Суботу 8. Јануара 1872.

ГОДИНА II.

ЦРНОГОРАЦ излази један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по год. 3; четврт год. ф. 1. 50. н.; — За СРБИЈУ год. ф. 7; по год. ф. 3. 50. н.; четврт год. ф. 1. 75. н. — За све друге земље год. ф. 8; по год. ф. 4; четврт год. ф. 2. — За огласе плаћа се за ред 5 новчића. — Донесен, предплата и све пар, чине шаљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

Цетиње 31. Децембра.

„Црногорац“ је навршио прву и ступа у другу годину.

Је ли био јунак за ово кратко вријеме на овоме њему поточ, што је славно виђен кроз вијекове на бојноме пољу?

Нека о томе суди народ, којем је он за кметству безграничне вјерности и оданости положио.

А уздајући се у правични и повољни суд, „Црногорац“ ће и боље радити са истијем одушевљењем с којим је се појавио, са истијем тежњама, које је од првога свога дана обилежно.

Позната је тежња „Црногорца“: политичко ослобођење и уједињење народа српскога.

У то мало ријечи исказан је сав програм његов.

У то име „Црногорац“ ће и од сада доносити извјештаје из свију крајева српских, што стегну под туђинским притиском, доносиће их да види сав народ наш колике су муке, које трпи већина браће његове па да увиди, да оклијевања нема, да се што прије спасавати ваља.

У то име он ће и од сада пратити сваки покрет на свакоме пољу у српском народу и међу његовом једнокрвном браћом, пратиће га, да се међусобна љубав и слога укљени и за свагда учврсти, јер је у томе најјача снага наша, с којом ћемо спасење своје извојевати.

У то име он ће и од сада подизати свој самостални глас против сваке неправде, која се народу чини, против свакога на и нашега зла, које смиру пријети народу, против сваке — особите наше рођене — ошачине, која нас је спречавала на путу напретка, подизаће га, да народ наш прене из хладнокрвие немарности, а да га обузме пламен светог одушевљења, па да сав као један човек одлучно прегне, да се ослободи и уједини.

„Црногорац“ ће сву снагу своју уложити, да што више и што боље одговори овоме задатку своме. Али за то очекује он помоћ од своје браће са свију страна, јер је постигнуће пјели отежано ако сав тај терет падне на самога уредника, као што је скоро досад било.

За то позивамо и братски умољавамо све родољубе, да нас подпомажу дописивањем. Ми смо ради тога већ позвали њеку браћу и добили њихово објешање, да ће нас потпомагати, но лист је зато и сваком другом брату отворен, који дише духом, којим је „Црногорац“.

Задахнимо се сви једнијем духом, прикупимо се сви око једнога посла, па је циљ постигнут.

Ми се уздамо у то и с тијем уздањем, а помоћу божјом, полазимо даље на рад.

И тако отварамо нову предплату на „Црногорца“, којем је циљена изложена на челу листа, и позивамо свакога на претплату. И ми се надамо, да народ наш неће бити небрежљив према овоме првом и једином листу у слободној српској Црној Гори. Без доброга одзива и помоћу је излажење листа, прво што се промама циљ, ако лист са оваквијем тежњама не допире у све крајеве и све кругове, а друго што је та народна помоћ, једина помоћ наша. На предплату дакле!

Што се тиче „Црногорке“ она за сада због њеких узрока неће моћи излазити. Наставили као што се надамо и желимо згоднаје прилике „Црногорка“ ће опет излазити и то одвојено од „Црногорца“ на много већем формату као самосталан књижеван лист. Дотле молимо да нам се не шаљу новци за њу.

Уреди. „ЦРНОГОРЦА.“

НОВА ГОДИНА.

Растадо смо се са старом знаменитом 1871 годином, и ево нас у првоме дану нове 1872. За свакога а за нас Србе особито овакав је дан у стању да нам потресе све осјећање и да изазове све мисли о ономе што је било и о ономе што ће бити, а с погледом на нас саме и на све што је око нас.

Иако је већијем и сретнијем народима. Година дана у животу њиховом није ништа. Они су самостални, своји, јаки и моћни и даљи напредак свој могу без бриге пустити „тихом и постепеном развјатку.“ Ако им мине једна година с мањијем успјехом они могу спокојно чекати другу, да обилнији плод прабери. И за то они могу први дан нове године да проведу у веселој слободи од свакијех мисли.

Србину није тако. Ступајући у нову годину он се увијек мора да бржано обазре, шта му оставља стара, шта ли му ставља у изглед нова година. А то је за то, што је српски народ још једнако поцијепан на толике дијелове и што је већи дио под притиском туђинских влада. За то је Србину дан, што је сретнијем народу година, па и десет година. Томе осјећању свом да је он постојано сваком приликом изрази.

Дође празник рођења Христова, и Србин поздрављајући тај празник у исто вријеме изјављује жељу, да се што скорије роди и Спаситељ народа Српскога.

Дође свечани дан Васкрса Христова и Србин радујући се тој свечаности хришћанској живо кличе: Боже дај, да што скорије васкрсне и слобода народа Српскога.

Дођу дани, на које се светкује успомена опјих народних јунака, који су радили, страдали и умрли за ослобођење народно, и Србин опет с одушевљењем изражава жељу, да се роде и умноже такви јунаци на робујући народ српски да стресе једном ланце ропске и да буде слободан, уједињен, велик и сретан.

Али дођу и прођу ти дани, а спаситељ мученичког народа нашег непојављује се, слобода његова не ускршава из гроба у којем је плоча ропства притискује већ пет стотина година, јунаци се непојављују и неприкупљају, и народ српски још једнако остаје поцијепан и несрећан, у ропству без слободе своје.

И за то када мине једна година и народ наш ступи у нову, он увијек с тугом гледа у прошлост, јер види неостварене жеље своје и са зебњом погледа у будућност, јер га неизвјесност страши, да ће и даље живјети у пустијем жељама.

У томе осјећању налази се и на данашњи дан народ српски. Он гледа прошлу годину, с којом се јуче опростисмо и која се изли у недогледно море прошлости, гледа знамените догађаје, који се у њене дане збише, али који се недотакоше стања његова. Русија доби споју стару власт на првоме мору, Њемачка се уједини, Рим постаде пријестолница уједињене Италије — то су све догађаји из прошле године, догађаји ушљед којих је српски народ ишчекивао, да ће се и његово питање покренути, па и сретно ријешити. Али они прођоше са обилнијем успјехом за усталачке народе, а народ

наш оставише и даље — у великијем жељама и лијенијем падама. Па и то још не би било најгоре, да га неоставише и у зебњи, да такве догађаје може и ова мдућа година развити на и онет за њега неодлучна бити.

Па жалост морамо рећи, да дојиста може, а и хоће, ако и предстојеће драгоцјене дане будемо проводили у немарности у нераду, без прегнућа.

Чудну су појаву одериле потоње године у нашем народном животу, појаву, коју је тешко оназити и код једнога народа, који је наше судбине био.

Народи, који су патили што ми патисмо, па још и данас патиме, устали су живо за побољшање судбине своје, уложили су крв и имање своје за извјесну циљ, и они је постигоше.

А шта ми радимо? Желимо и непрестано само желимо! Желе су нам доста велике, али рад наш, с којим ваља да остваримо те жеље са свијем је неприличан циљем нашој.

Ми смо поцијепани. И у мјесто, да живо прегнемо, да растурене удове тјела народнога прикупимо, ујединимо, ми се још и у тијем поједињем дијеловима цијепамо и међусобно гложимо.

Ми смо мали. И мјесто да се сви прикупимо, па да заједничком снагом пођемо на заједничко дјело, ми задирамо сваки на своју страну, што никоме другом, до непријатељу нашем у прилог иде.

Ми очевидно и из дана у дан све већма пропадамо. И мјесто да један пут као људи одлучимо, да за ствар ослобођења нашег принесемо сваке жртве, ми као слаботије допустамо и гледамо, да те исто, а можда и веће још жртве падају, а без икакве циљеви, него једино за њеф навијем вјечатијем зулумћарима.

Ми смо сиротиња. И мјесто да сви одушевљено, братски и слојно одкинемо што више можемо од сиротиње наше за опште унапређење и спасење наше, ми трпљиво допустамо, да нам непријатељи више по што треба узимају од те сиротиње и ранећи се њ м, нас да угњетавају.

И ми видимо и знамо то и опет трпимо зло, које нам пронашћу пријети. И то је она чудна појава, о којој напријед рекосме, да је на жалост у потоње вријеме обузела народ наш. Сви видимо опасност, у којој се налазимо и одушевљени смо у ријечима и у жељама и опет смо тако мекушници и бојимо се да ступимо на дјело.

Па докле тако? Мислимо ли извршити свој задаток овијем путем облијевања и малодушности? Не, овако ћемо доцне или и никада доспјети до циљеви своје.

Да што нам треба? Треба нам рада озбиљна, жива, енергична. Вас народ наш на све стране треба да је задахнут једнијем духом и руковођен једном мишљу. И сваки Србин мора се осјетити подједнако обавезан дужношћу, да сву снагу уложи за ствар народне слободе.

Ако је један крајичак простране земље српске слободан, други крајеви не могу и не смију чекати, да одатле сине и на њих да се распростре та слобода. Они је сами морају прихватити, неговати и ширити. Слобода је богиња, која у општем прегнућу и пожртвовању једнога народа

тврди ујерени, да је оп љуби. А то за нас особито стоји. И за то у нашој борби за ослобођење и уједињење наше ми се не можемо угледати у немачки народ, својим је моћна Прускиа као с макином управљала. Ми опу снагу морамо тражити у цијеломе народу српском у најширем смислу. Народ, сам и сав народ наш мора ући у борбу. И за то је Италија, она тужна, угњетавана, распета, а сада слободна и уједињена Италија, она је углед наш.

Пронемо ли, да такви будемо и тако да радимо, народ ће нам онда имати доста снаге, да самостално извојује што је изгубио. Нити ће се онда морати околико обазирати на којекакве околности, нити ће се имати бојати странијех сила, које ће с другим оком гледати народ српски, када га виде тако одушевљена и одлучна. И зацјело онда нећемо више бити само јунаци у жељама и ријечима, због чега нам се већ са свију страна сиромом пребације, него јунаци на дјелу, којијема ће се пријатељ и непријатељ поклонити.

У то име подијелимо ми нову годину с удањем, да ћемо се до године у овим дан другичје разговарати.

ПОГЛЕД НА ГОДИНУ 1871.

II.

(Т—II) Осим Црне Горе и Србије, све су остале покрајине српске у туђинским рукама, на боље, под туђинским ногама. Босна, Херцеговина, Стара Србија, дјелови су турске царевине и ронкиње турскога господства. Далмација са Дубровачком и Боком Которском, кршоница Лика са свом Границом, не мали дио Србаља у Славонији, Сријем, Банат, Бачка — скупа милион Србаља само православне вјере — у границама су аустро-угарске царевине.

О Србима у Турској, најбоље ћемо учинити, да не говоримо, јер би иначе морали понављати стару цјесу јадиковања, која више неприлични мушанству српском, које треба замјенити радом мушанства и јунаштва српског — без оклијевања!

Него ћемо се задржати са Србима у Аустро-Угарској, и то особито са онима у Угарској, као са најодранијем дијелом нашег народа, да, као са најзаслужнијем у дјелу нашег препорођења. Лишени повластица и права, која су им цареви аустројски давали кад им је требало да за њихов прјестол крв пролијевају, те тако поставили прости држављани угарски, на боље мађарски, ми их видимо на велико задовољство српском патриотском срцу марљиве раднике на црквено-просвјетном пољу сакупљене, пошто је црква и школа српска тек кадра да се са успјехом бори са туђијем елементима који са свију страна не само прјете него већ и притискивају Србе у Угарској. Црквено-народни сабор у Карловцима радио је у том смислу и правцу тако брижљиво и толиком очинском љубављу, да се више ништа не може пожелити. Епархије српске, општине, школе, манастири и остала добра црквено-народна — уређено је све то како ће боље с двора обезбједити народност српску противу туђинске и цесарске покладе а изнутра је развити и унапредити. Срце се Србину шири када погледа на прве покушаје тог неопцењеног рада. Ево ове године први пут сакупљене у Панчау и Пашковце на епархијске скупштине гледамо заступнике до триста хиљада Србаља, који су досад чамали у грђем стању и опаснијем него у Босни, јер дочим ћеш паћи по Босни коју српску школу, воју уређену општину по којој манастир, у карловачкој и пакрачкој епархији су триста хиљада душа од свега тога ништа нема. И за то је пакрачка скупштина сразлогом и с поносом могла пред осталијем српством кроз уста свога владике, преосвештеног Никанора, прогласити урођене својине српскога народа пакрачке епархије, које су саме без ичије помоћи одолеле свој сили министарској и лукавству језуитском. Ове двије српске скупштине пакрачке и карловачке дисце — то је знаменити догађај у историји унутрашњег развитка овог дијела српскога народа, а најзнаменитији овогодишњи у читавом Српству. Ова година дакле ствара нову епоху просвјете српске у Хрватској и Славонији, српски се живот покренуо иза дугог сна, и ми имамо основа и разлога надати се, да се неће зауставити, него да ће навијем снагама и још непоткуптијем донијети обилан плод, као први пут уређена жива, у култану просвјете српске једине мађичке силе, што у једној стези

разасуте удове једнога народа и новајем духом оживљава.

Као што је успјеху у сваком раду први услов у јамство слога и заједнакости на раду позватијех, особито је је мало радника, тако је и на црквено-просвјетном пољу, а по превосходству у српском народу, у ком су православље и српство, страдајући и робујући једнако, идентични скоро појмови постали. С тога радошћу обузети констатирамо као свршену дјело, повраћену слогу и изравнену провалије између народа и цркве коју је била несмисленост покојнога патријарха Самуила на велику опасност и штету народну разјавила. Мудри старац, преосвештени Арсеније (Стојковић) Будимски, који по праву као најстарији владика привремено заузео удови престо патријаршески док се нови патријарх не избере, својим родољубљем знао је све погрешке свог предшественика поправити и тијем си обћу љубав у народу стећи, и у таквом степену, да га је хтно црквено-народни сабор у Карловцима још једном да једногласно и једнодушно прогласи патријархом, прије него што је имао разне много важније послове оправити. Али највише угарско министарство покуша да заустави избор патријарха, на пошто ово цесаре, сам га цар аустројски забрани. Дијене свједоче чистог и отвореног родољубља једног свједок владике српскога!

Када сразнимо црквено-просвјетно стање српскога народа у Угарској са оним у Далмацији, мора нас срце заболити. Што је био из почетка свога епископовања преосвештени Стефан себи заслужио не мале стекао промичући српску школу, то је све изгубио за доба његовог саборисања и најновијег нехајства, у чија се наручја са свијем предао. Не само да је пала српска школа по Далмацији, него и српско сјемениште задарско, које му је пред очима, изгубило је значај српско-просвјетног завода, који досад лијенијех плодова приписио српству на приморју. Говорило се преје двије године, да, и састављао се програм скупштине далматинске епархије, која је имала општине, манастире, школу и њене лијепе фондације уредити — али се и то разбило о стјену Кнежевљевог нехајства. Видијемо што ће добра учинити конзисторија задарска, која је летос подријенљена с мужевима који имају и способности и воље да српству користују.

Ове године је за Бок которску и Дубровник бечка влада наименовала владу, али си под карловачки чека да се патријархом-предједником допуну, да га посвети. Пошто и црквене општине и школа и манастири потребују у Бок способности руке које ће их уредити да буду народу од користи, и пошто је архимандрит Петрановић будући владика Бокенски, човек кадар да одговори том позиву, ми с нестрпљењем очекујемо посвету његову.

Прелазећи са црквено-просвјетнога поља на политично, мало што имамо да забиљежимо, осим раковичког покушаја. Ово је пошљедње дјело познатога у свој Јевропи хрватскога емигранта Јосифа Кватерника.

Јевгеније Кватерник бјеше запета феномен у хрватско, да, у југославенском народу. Јуначка смјелост, гвоздена постојаност, циничка енергија — прте су главне живота његова. Да постигне за чим је неодложно тежио он је тражио паслона и помоћи и код наполеонида и код рускијех дипломата, код европскијех револуционара и код аустројскијех државника, код Штресмајера и Рауха, час код Бога а час код Јавола, час путем поштености а час непоштеношћу. И при свијем овим контрастима најстрожији дошљедност — јер никад није свратио с пута, којим је прво ударно све докле се летос куршуми аустројски пањ незауставише. Уједињење и самосталност Хрватске била је сврха његовијех титанскијех панора. Ипак му то нико није вјеровало, ко хотимице ко нехотимице, паче је од њега свако бјежао с презрењем. Кад је летос народна страпка славила побједу при изборима су толико чивута којијема је и Бог и отацтво новац и инскулација сви осјећаја, Кватерника је народ с каменма са једног биралишта протерао, нити је могао у свој Хрватској једнога мандата па сабор добити, он који је најсиромашније живио, који је сва његова добра собом носио — пуно срце најплеменитијех жеља и нада за свој народ. Добро, повјерујте ми? нека конач живота мога свједочи мојијем тежњама — па се Кватерник изложи куршумима аустројскијем... Вјерујете ли ми сада?... Ок неправде! Али ово је истинско жртвовање за отацтво. Ријетки су људи, који своје ријечи оваковијем свједочаством потврђује — и ми се можемо Кватернику само дивити.

Што је он протезао Хрватску до Бојане и Тимока то није могло имати никакнијех последица по Српство; али што је он једини (старијем Старчевићем) задањивао свој најмраљом против Аустроје, а љубављу за самосталност и слободу, дочим најобљубљенији народњаци хрватски немогу си ни уобразити боље будућности хрватске изван граница аустројскијех и закрила хабебуршког: то је оно чим је могао примом уједињењу и ослобођењу и Српства и цијелог Југославенства; у томе су се његове тежње, у самој ствари и ако не у имени, са српским тежњама састајале и к једном циљу сруле; и за то ми његову смрт жалимо, тијем више што су се са његовијем устима у Хрватској склопила уста једина која нијесу преставала проповиједати самосталност и слободу народњу — и за то му ми припамо све увреде, што је Српству чинио, као које су највише њему шкодиле. И ми сумњамо да се он није у пошљедњијем тренутцима с њих горко кајао, кад се у свом веледушном покушају видно окружен самљем Србима, кад је у име Србије дизао народ против Аустроје, и кад је у православној цркви клечећи примио пошљедњи благослов од српскога свјештеника.

Са Кватерником устриједило је олово „милостиве“ Аустроје и многе Граничаре — имена им кажу да су Срби. Нека би овај великодушни примјер, нека би ова мученичка крвца проливена уродила плодом подражавања и освете.

Ове године је цар аустројски Границу почео дјелимиче разоружавати. Познато је да је до сад била сва Граница једна казарна. Граничар се ничим није бавио него пушком, и све је морао радити под заповједи капларскога штапа. Царовна ствар да то цар није учинио из љубави прама Граничара, него прама Мађара, од којих ови мисле још који батаљон Хонвида да рекрутирају. Граничари на Хонвиди! И с њима мисле Мађари остварити државно право Стефанов круне. Тешки!

У Хрватској је Раух бан пауо. Народна је страпка побједу одржала при изборима. Али од свега тога маломе се бољку Срби могу надати. Прваци хрватски бан сада преговоре воде са грофом Лоњажем, новијем министром-предједником, и са мађарскијем вођама. По свој прилици већина идучега сабора загребачког биће састављена из умјеренијех народњака, умјеренијех опониста и из чивута. Трудно да ће се у њој наћи који угледнији Србин. Ето колико би ту користи један Јован Живковић, против кога се све било завјерило да посланички мандат не добије, дочим су се дијелили на сву руку „герима“ и „Бергерима“.

Програм љубљанске конференције за неку заједничку акцију „аустројскијех“ Југославена, енергичном опозицијом новосадске штампе није никакве пошљеднице имао. И ту се показала моћ Новог Сада на пољу југославенске политике, ма да су из Биограда тај програм симпатично поздрављали, а са Цетиња ћутали.

У Србији је ове године много радила народна скупштина. Међу најважнија дјела њена забиљежимо, рјешење да се железница преко Кнежевине провуче.

БАЛКАНСКИЈЕМ НАРОДИМА.

Прије пет година Русија, Италија, Прускиа и Францеска објавили су порти, да се они одричу ње, да перу руке и да је остављају у својој судбини. „Пут, којег је већ одавно и брало турско правитељство, па којијем још и данас иде, недовољава јевропске кабинете, и они објављују, да порта не очекује више никакве помоћи од хришћанскијех држава,“ говораше се у декларацији кнеза Горчакова. На онда даље: „Турска неважава наше савјете, дакле ми ми неодогавамо за ништа будуће.“ По у исто пријеме те четири државе задржали су за се оно право, које су имали до онога времена, т. ј. да заштићује хришћанске народе од мухамеданскога насиља. Руске новине „Отеч. Записки“ говораху још у оно вријеме, да ће речене четири државе осим Францеске или осим Наполеона радити искрено и да ће скоро то и дјелом показати. „Само човјекољубље нагони наше правитељство,“ говораше исти лист, а тако исто и листови онијех влада, „да остави турско правитељство, да се само бори са својијем поданицима. Одношења тих држава према порти и Турској, с којом је везиваху међународне везе, свршена су. Од сада имају они пуно право да не бране својијем поданицима,

да помажу турске хришћане. Од сада имају речено државно право, да допусте да се састављају и саме легије у њиховијем државама против турскога господарства и против правитељственијех злоупотреба. Ми можемо слободно да кажемо хришћанима у Турској, да се од данас могу уздати у нас, јер су се роле већ измјениле — ми више нијесмо с портом, него против ње.“

На денешу, коју је к. Горчаков заједно са декларацијем сирове великијем силама, исти длет овако говори: „Од сада би било смијешно па и писко, да тражимо турско пријатељство, или да будемо турски покровитељи.“ Русија од данас не жели више да учествује у томе, да одржи Турску. Шта више спокојно ће да гледа како пропада од својих сопственијех поданика. На најели за нужно, она ће и да помогне својој браћи по вјери и крви ма с којим средствима. А како се она намјеша у унутрашње послове Турске, то има права да и другијем државама не допусти да се мјешају. По ако Јевропа нађе да је неопходно нужно да се умјеша у источне ствари, то се и Русија саглашава, да учествује заједно с другијем државама, по само у томе случају, ако таквоме кораку буде главна циљ правог дјела, какво се изискује од хришћанских држава, т. ј. да се турски хришћани ослободе и да саставе међу собом једну братску федерацију. Или Турска треба да падне, или хришћански народи да се даду као жртва мусуламском насилу. Средине не може ту бити. Наше је Правитељство с Хришћанима. А ако ћемо да гледамо на јавно миљење у Русији, то је оно још јаче од правитељственога. Народ жели, да Русија употреби сву снагу своју и сва средства, да се хришћани спасу од турскога насилја.

Влада је турска обратила своју пажњу на те протесте и велики везир Али наша био се рјешено да лаже, јер осим лажи, која је често сасла порту, није он помишљао никакво олакшање. Али наша је објеоа великијем силама, да ће се у Турској увести ред и правосудје, да ће за хришћане и мухамеданце бити један закон, да ће се искоријенити злоупотребе, једном ријечју, да ће се и Хришћани користити онијем правима, која Турци уживају.

Велике силе, које добро познаваху Турску и њене луде из њекавијех узрока повјероваше да наши и примише његову ријеч за свршен зип. Они се опријатељше с Турском опет и Турска опет спокојно запами чибук. Ту противност у ријечима и дјелима ми не можемо друјачије да објаснимо, него да се велике силе врају и с нама и с турскијем правитељством. И ми још живимо у својијем надама и очекујемо помоћ од другијех.

Ми мислимо, ако хришћански народи покажу, да су стални, да су зрјели за слободан и самосталан живот, да су кадри одржати оно што би добили и да њихова отачбина неће постати позоришта повијех ужаса и крвопролића, да ће онда јевропске државе бити на нашој страни. А ако ми, т. ј. сви хришћански народи на балканском полуострву будемо такви какви били до сада то ће свака од тих држава прије да закључи пријатељски савез с Турцима, него ли с нама.

И тако од нас се изискује прије свега братско споразумљење и покрену зближење међусобно. Кад такви будемо јевропски ће кабинети драгим срцем признати наше потребе.

Италија нам је пред очима. По мнозина ће да каже: „Дај ти нама материјалне помоћи, а ми ћемо сами да бранимо браћу и савезнике.“ Од нашег зближења и споразумљења добићемо и материјалну помоћ, која је најпотребније ослобођење! — одговарамо ми. Поцјенапост наша недопост нам никакве користи. Јевропске државе биће нам само онда наклоњене, када нас виде заједно. И ми мислимо да ће прије или послје данашње турско царство и половина од Аустрије сачињавати једну славенску државу, јер другачије није могуће да се утврди ни једно славенско племе. Чесн су већ прегли, да изврше своје велике планове, Србија се креће, Црна Гора очекује, а од нас зависи, да кажемо: „вријеме је.“ А непријатељи наши сами себи већ копају гроб: Андраши дражи аустријске Славене, а Махтуд паша ниште од раје још два милијона лира нова дапка. („Слобода.“)

ИЗ НАШИЈЕХ И СТРАНИЈЕХ НОВИНА.

Писму „Обзору“ из Париза: Руски званични лист „Реглунгсботе“ (Менеджер ду Гоурлемевент)

чијим чланком о Славенима и тумачењем немачке итампне се и „Обзор“ већ бавио, и онда замишља часописе.

Гамбетова „Република француска“, наведених случајева бечких централних часописа погледом на чланак „Реглунгсботе“, објављује да ће касније своју о том рећи.

Гамбетистичка „Конституцион“ пак пише:

„Ако се и је петроградски кабинет формално одрекао политике цара Николe, и посматра се више наравним браником реда у Европи, ипак је јасно, да страх од свестране револуције много оропоможе к држању Русије према Славенима аустријским. Ма колико даје двама атаконизам међу интереси монархије хабебуршке и руске ма колико да је и самој ствари прјетет разбитач силе немачке, то је ипак чувство солидарности властних против револуције успјело да кабинет петроградски, да нововио прими Андрашу и покаже се, кан да игнорира народне антипатије, што обстоје међу Русима и Немцима. Руски званични лист чак називље ванитипу цареву „владним програмом“ Пјава „Реглунгсботе“ јест програм владин. Без сумње мучно је узети за озбиљна аргумента у прилог мира, што се оснивају на традицијам Русије, Прусије и Аустрије, по ништа немање јасно се види намјера службенога гласила: спљ управан и посредан политике петроградске јест, да уздржи чим дуље могуће „статускво“ у истоку, те узостави неки пасивно споразумљење међу свима царствима. Ово владино држање дјеловало је већ на народњачку итампну у Русији, која се неусуђује више говорити о близу рату с Аустријом. Гласила акредитирана у петроградском министарству спољашњих дјелах труде се доказивајућ. Чесима да је садања политика руска надахнута жељом посредовати међу Ческом и царем Франом Јосином. Русији да неби нимало дошловало, говосе ти часописи, мешати се унутарње послове народах европских, пошто је енергично одбила свако умјешавање нестранства у питање полско. Осим тога, да Русија мора штедити ојетљивост запада. Не само Мађари и Немци да пазе зазорно напредак Славенах, већ јим и либерализам француски пије много наклоњиви. („Дебате то свак дан свиједоч. Он. п.) Што се Енглеке тиче, познају се њезини назови о политици руској и о покушајима руских за ублажење Славенах и кршћанах Турске. Овако обуздана душманна ма Русија да мора највећим опрезом поступати, па часописи чески ће неће Русији олакшати задаћу памнењену, ако даду влади аустријској повода сумњи.

С дипломатичког гледишта, вели „Конституцион“, ова се аргументација чини доста чврста. По она изрешта посвема главни разлог, с кога влада петроградска воли врнећати народно чувство властитих поданика, по упусти се у заплете с Аустријом и с Немачком. Панславизам је лозинка источне револуције. Влада руску увјерена је, да би састав аутократички тешко успио сдружити у један свез толико народа раздикујућих се обичаји, вјером и установама. Федерализам је пак негација иптарње политике руске и обалује хисторички темељ царства. Подпуно порушење свију Славена јест немогућност, па управ с тога влада петроградска недржи се примораном да се лати у прилог федерализма средства, која би на сврси окренула се против царству руском.

То је ошведни смисао „владина програма“ формулирана од „Реглунгсботе.“ Народњак, изључаво руски, којим је влада равним заступником, реазирају против народњачких славенских, ковим немања заточниках у итампин. Кој ће од два живља на копуц претети мах у руској позитици? На сваки начин дозвољено је узтврдити, да царевом напитањом питање ни пошто ршешено није и да изјаве канцеларија неопозиво неодлучују о будућности чатава племена.

Напитања Александрова имала је познати епилог: зашпицу, којом да је престолонаследник немачкога поклисара кнеза Реуша поздравно. Тај епилог попут напитања прође кроз сву суронјеску итампну, а бијаше напосе за Франце утјехом. Официозни „Соир“ пакостно се радова у дугом чланку лажковјерју овдашњи часописа, па представљајућ јим све бајке, које за рата и обсаде разпрострањиваше, снјао јим се бисмаркским росијехом. Али где чуда! Тај исти „Соир“ дође ситрадан тражити убавјести, из данас саобћује резултат свог ходакања. Убавиност да му долази из најсигурнијега врсла. Кнез Реуш да је добро зноа за антипатије царевиха и супруге му према Немцем. С тога је немачки поклисар вазда избјегавао двор царевиха и

вијевао прјестолонаследника само на службеним саставцима. Недавно дође један царевих дворјани к заступнику немачкога цара и изрази зачуђење, што га никад није виђети на двору прјестолонаследнику. Кнез Реуш то прими за официозни позив и пође одма поклопит се царевиху и царевни. Кад разговор дође на поље политичко, онази царевих, да, нешто је Немачка учинила мир с Францезком, могла би га учинити с Данском т. ј. извршити уговор пражки. Разговор се заметне у тону горком, онда постане жестоки и сврши се немилном кавгом али да кавга та није прекорачила поље прерискања.

„Агенц. Хава.“ највећа новинарска агенција свијетска, води из приватнога писма још неке потакости о толико претресиваној панитици.

Пред обједом да су царевих, кнез Орлов и ипн чланови високе аристократије руске настали принувати цара, пека само нације у здравље цара Вилма, а не цара немачкога. Молбе те остадоше без успјеха, те друга депутација из највиших достојанственика пође пред цара да ни поновј. И њонзи цар одврати, да ће говорити, како му пристаје. Од обједа бијаху царевих, Орлов и петнаесторица високи аристократа одсутни, прем да се вису прије извинили. Пошто је цар здравцу изустно и по обичају руском чашу разбио, те му принц Фридерик-Карл одговорно, виједан присутни неокваси устпоке. Ово је цара врло озловољило. Кад после обједа Фридерик-Карл и Молтке пролазаху дворане, оназило се, да су све присутне особе ума уклањале им се с пута. Поклисар немачки борави сада у Берлину; мисли се, да је позват од владе да разтомања те призоре, како и још недовољнији призор у дворанам прјестолонаследника.

Гамбетова „Република француска“ има други допис из Београда. Донесених се сави потако административним устројством српске кнежевине.

У последни час чујем, да је јавно признани шеф панславистах у руској дипломатији, кнез Орлов, јутрос прилико у Париз, Пезнам, да ли је то истина (Јест); али за сигурно знам, да од четрнаест дана у парижким дипломатичким круговима већ нико несумња о имеповању кнеза Орлова за поклисара код републике француске. Ово ће имеповање отети сваки смисао панитици царевих. Орлова можда још и овације у Паризу очекују.

Из престолног говора, којим је цар аустријски бечки Рајхсрат отворно, особите пажње заслужују ова мјеста у којима се очитује програм Ауерсбергова министарства. Та мјеста јесу следећег садржаја:

„Надахнут (вели Франо Јосип) жељом, да сва племена своје државе приведем к усјесномучу учествовању код заједничкога уставнога живота, ја сам изновине очитовао своју спремноост, сваку тражбину благохолношћу изннати. Али моја спремноост, с приволом рајхсрата дати крајним концесијама, што се само са државним јединством могу сложити, није могла да приведе жељени унутарњи мир. Дочим је круна унутила земље с њиховим тражбинама на пут, који је уставом прописан, чувала је право укупне државе и заштитила уједно властити интерес појединих краљевина и земаља.

Моја влада састављена из мужева, које је моје повјерење из наше средине позвало, држи за праву своју задаћу, да уставно право славне учврсти ј да закону на сваком пољу јавнога живота безувјетну послушност осигура. Мирно извршујућу дужност, она ће настојати о том, да се устав чврсто укорјени и да непрестаним развијањем обилаа плода донесе.

„У колико особити одношаји краљевине Галиције ништу особита уважења у законодавству и управу, моја ће влада спремно пружити руку, да у крину државнога заступства изражене жеље и границам јединства и моћи укупне државе издуци и тим ову ствар коначно доврши.

„Догађаји последњег времена учинили су, те је саворјела спознаја, да се, како је год сабором зајамчен аутономни положај, исто тако и рајхсрату мора подпуна независност обезбедити тиме, да се државно заступство самосталним начином саставља. Моја ће влада ревно настојати, да за непосредно итјеловљење ове аустријске државне мисли утаре пут, како би је у згодло врнеме, чувајућ све интересе, којј су овлаштени да буду заступани, извела. Међутим пак предложити ће вам се законска основа, која смиера на то, да злоупотреби уставнога изборнога мандата успјешно доскочи.“

Затим наводи престолни говор законске основе, које је министарство већ спремило или спрема за уставну разправу па се најзад обраћа

на чланове рајхсрата „позивајућ их силно, нека сву снагу посвете рјешавању практичних питања, задовољавању душевних и материјалних потреба државе. Народа аустројски уморни су од државноправне разоре. Они ишту мира и реда, да могу уживати права, која устав свим обилато у ту сврху даје, да у братском судјеловању велику мисију Аустроје испуне“.

Из овог долажу „Пар. новине“: Само се каже, да су уставотворни органи овим престолним говором одушевљени. Хвале искреност и одржаност, коју министарство у њем изражује, па се много надају од реформах, које се у њем објављују. — На предлог д-ра Хербста закључила је заступничка кућа рајхсрата у сједници од 28. просинца, одговорити на престолни говор адресом. У истој се је сједници заступничка кућа конституирала, изабравши онег за предсједника Хоитена, за подпредсједника д-ра Гроса и Видулића. — Тиролски и далматински заступници присуствовали су у тој сједници — сада дакле нема у рајхсрату само историце Словенаца и Чехах. Пољски заступници пристали су, да се министарству даде педесетнаест на три мјесеца, да побира порез. Потреба нам ни споменути, да су чешки листови на Пољаке врло озлојеђени, иначе пак спуждени.

Д О Н И С И.

Из ЗЕТЕ 18. Дек. — Тужно стање нашег народа тешко је представити српскоме свјету. Највеће муке од наших мучитеља вјекovima спосисмо без да смо их могли на јавност изнети, да нас мила браћа у мукама бар док не прегну да ни помоћу сажаљевају, али од како се дични „Црногорац“ појавио на српско Цетиње југати не можемо а да наше веће јаде не саопшимо.

Сва наша села кроз Зету српску, и данас насиља трпе, поред толиких јевропских заступника, који Турску придржавају, а овамо сиротиња трпи. Једва се у Голубовцима са грдом муком поред силе турске подига православна црква, а у Подгорици ни данас прве православне нема. Све наше цркве по Зети тако су ограђене, да изгледају као куће, педајући домаћи крвник ни Бога по закону молити. Школе ни данас се отворити не смију, изузимајући ону у Голубовце, коју издржава руски консулат на задовољство народа. Зар већи Срби по литомој Зети подизали и цркве и школе да дивљи османлија допушта, који и данас не истерује праву тужнога Зетина, већ га окривљавају од меџиса до меџиса, да се ни жив чути не смије. Све народњак и слободњак тако протерују и ћерају да им није приступа у меџисима нема, као што су више пута мучили и Вида Филипова Рајчевића из Ђешкопоља па којег је неправедно запит подгорички банадо; да је хам честитоме цару, и да се Црне Горе држи, а ко се пеби миле своје браће држао, и онога народа је потпуна слобода влада.

Више пута јавили смо дичноме „Црногорцу“ наше стање, а и сада морамо о нашој главној вароши коју споменути, како је забит са Турцима подгоричким учинио договор да отму наших Хришћанима у Подгорицу, мјесто које су за цркву одредили, те су рјешили јавно да на истом мјесту мечет (школу турску) граде, само да Хришћани своју цркву у вароши немају, бојећи се да на истој цркви и звона не заује, које они као Турци слушати не могу. На ово неправедно рјешење, Хришћани су одмах ствар своју консулу јавили, и Турцима се одупрли, да то не може бити док се консул у Скадру не пита.

Виђећи Турци да се Хришћани озбиљно одупиру њиховој намјери почну многе окривљивати да ствар на њиховој страни остане, и тако народ буде принуђен послати своје људе у Скадар: поца Захарију Поповића и Глига Радојчића који се претставе г. консулу, око исте ствари, по који их упуту мушару Мустаф паши, да им он да ферман о грађи исте цркве, а наша им на то одговори: биће ви је слободно градити, само чекајте до мјесец дана ферман док ми из Стамбола дође.

Ствар је ова са стране мушара по жељи народа повољна, ако се у дјело приведе, но која се ипак никада оградити неће, ако г. консул као заступник свију наших православних околна ово не предузме да се мора повољити народу за своју богомољу.

— Разумданост и нечовјечство турско и до

нас је допрло. На све стране око Мораче иду папдуре, пеће ли ће паћи Црногорца да се крве из освете према првој свађи која је поводом њиховим учинена. Овој је самовољи једини лијек, кад би се Турци (занице) из свију градова у низам узели, да пограничне свађе једном престану.

Из БОКЕ КОТОРСКЕ 1. Јануара. — У посљедњем моме допису одавде изјавио сам се на садашње наше стање и изнио га на видик у нашем штованом листу тек у кратко. Много још којегчега имао сам споменути, но оставих у паде, да ако са овом новом годином па боље обрне. Уздржао сам се те нијесам хтјео ни једну једину личност именовати, но писах само тек о ствари уопште; а чудно би и зазвонило то у ушима наших „отаца отачаства“, кад би им се јавно у листу поименце повикало, а нарочито у „Црногорцу“ који је у Боки јако раширен, да својим пером а њеки баш и злорадом упропашћују народ, који се у њих повјерује у лијепу нади да о општем добру раде. Као би ми било кад би се тај начин употребио, но као да ће се баш морати, јер је жалостиво и стидно гледати, што се на више мјеста догађа. — Но за сад оставимо ову ствар, па да вам јавим нешто друго, што ће ви се учинити смијешно и готово не-вјероватно, ал' је права истина. Дакле чујте!

Прошних дана — баш пеће два три дана пред божић православни — дођу у Рисан два човјека горња, по свој прилици какви ускоци из Херцеговине. Рисан је познато мјесто ради трговине са једнијем дијелом Херцеговине и Црне Горе, и ту је пазар сваки дан, те народ долази слободно из свијех оближњих крајева из преко границе и без путнога листа. Речена два човјека били су неђе заједно и разговарали о својим немирама. Као што сам извјештен десни — се пеће близу њих мјестни начелник, и осјећајући се у свом моћном положају — а ваљда што и сумњајући — као добри и лојални грађанин, коме народно благостање на души лежи, позове к себи ту пеће у близу налазећа се два жандара, те им озбиљним држањем припадне, да мотре на споменуте двије личности као сумњиве и опасне. Господа жандари мало узнемирили тијем налогом и изгледом опасних људи, саопште ту ствар мјестном суду.

Истијех дана прокио се глас у околини, да се окупљају многе хајдучке чете пеће међу границама црногорским и турским и да кану ударити док не дођу мјеста у Боки да сиромаси што шићаре. Одклеп се тај глас просо, коли га је измислио, нијесам могао сазнати. По свој прилици биће се ко пашао од горњих људи, па чуо чесов страшилица и штогод придод, те тако од уста до уста разишло се по народу. И мени је било то дошло до ушију, но сам се смијао будалаштини, као што се сад смијем овој другој, која се из прве изродила, те вам је јављам.

Господин судија, чувши од жандара споменути глас о опасним људима, у својој предосторожности, достави све то мјестној војничкој власти, а ова опет даје рапортира у Котор свом надлежном старјешини, и ваљда што сувише придод. Разабравши то у Котору, одма издаду налог да се утврде оближња мјеста, као: Доброта, Ораовац, Пераст и Рисан, и да наступајуће ноћи буде све спремно и наредно, да се дочекају те силне хајдучке чете. Како у споменутијем мјестима није био довољан број војника, јер се чуло да има преко двије стотине хајдука, то ноћно из Котора пође једна или двије компаније солдата, те оду у Доброту и ваљда и у друга мјеста.

Како је мирно доша та сумњива и опасна ноћ, тако и прође. Од хајдука није ни трага ни гласа. Сутра дан чује се цијела ствар. Нево се чуди, неко смије, а други опет чине шаливе примјетбе. Баш сам једнога чуо ње рече: „Како им је улегао зец у срце“ и т. д.

Цијела ова мала комедија свршила се, без да је што јављено окружном политичком поглавару у Котору. Њега веома разљути, што се то чинило и извршило без његова знања, а могуће да је и у Задар телеграфом достављено. Како се он са војничким поглаваром сутра дан поздравно, није ми познато.

ЦЕТИЊЕ, 3. Јануара. — У прошлом броју јавили смо, да ће у ствари пограничних размирица црногорско-турских доћи сам скадарски паша на Цетиње, да с Њ. Св. кнезом Николом I., господаром независне Црне Горе, расправи њеке размирице, које постојано рађаху толике

смутне међу објема сусједнијем државама. Сада смо у стању јавити, да је 30. пр. м. дошта дошао г. Мустафа Асим паша, цивилни гувернер и војнички заповједник Арбаније. У његовој пратњи бјеху још: Хајдер-бег, кајмакам од Алезје, Александер-ефенди, секретар за страну кореспонденцију, Петах Чела, официр жандармерије и Мехме-дага, официр артиљерије. Паша је пробавио овдје три дана и на пољу годину прије подне вратио се преко Црнојеваћа Ријеке опет у Скадар. Он је био врло угодно примљен од Њ. Св. кнеза Николе, што дошта заслужује не само као високи часник, него и као човјек лијепо изображен и врло пријатан и уљудан у ошхођењу.

Колико смо обавјештени, Њ. Св. кнез Никола I. уредно је с нашим лијепијем начином поремећене одношаје између Црне Горе и Турске. За сва убиства, крађе, отимачине, и т. д. почињена од стране Турака над Црногорцима учињено је сада измирење. По томе и комисије, црногорска и турска, које су се састале у Подгорицу, сада ће се разићи. А за будуће, по учињеноме договору између војводе г. Маша Врбнице и Њ. Пр. Махмут Асим паше, саставиће се једна стална комисија црногорско-турска, која ће сваки преступ, ма с које стране учињен, одмах судити и пресуђивати.

Можемо јавити, да је свом приликом влада наша са намјесником арбанашкијем још и то уговорила, да се црногорска телеграфска линија састави са турском код Спужа, а тако исто да се учини и поштански уговор, када поштанска установа у Црној Гори ступи у живот, што ће брзо бити. Напошљетку говорило се још о томе са Мехмед пашом, да турско правителство плати Црној Гори накнаду за црногорско село Момче, које су Турци незаконито више година држали под својом влашћу.

Можемо дамо имати прилике да се на ову ствар опширније вратимо, за сада можемо казати, да се радујемо успјеху, којијем је у овој ствари награђен труд наше владе.

— 4. Јануара. — Г. Јован Сундечић, секретар Његове Св. кнеза Николе, наш познати pjesnik добио је овијех дана преко рускога консулата у Дубровнику брилијански прстен са сафиром од Њ. В. цара рускога. Честитамо нашем пријатељу на овоме лијепом дару и желимо да још дуго буде од користи својем народу и његовој књижевности.

Н О В О С Т И.

— У Грчкој је била опет промјена министарства. Пошто краљ није желио, да се скупштина распусти, то су се обе странке Комодуросова и Вудгарисова сложиле и пошљедни је овлашћен од краља да састави министарство, што је и учинио. Он је сам постављен за предсједника министарства и министра спољних послова.

— Из Цариграда телеграфису, да је „интернационала“ послала мноштво својих агената на исток, који спремају бунтовничке прокламације. Власти пазе на личности, које им је посланик турски из Лондона означио. Исте вјести кажу, да „интернационала“ особито у Грчкој мути. Ми би рекли, да Турској не треба боље „интернационале“ од њезинијех народа.

О Г Л А С.

„Историјске слике.“ Све историјске слике у богатом избору разне сорте и облика, које сам у Бечу сам компоновао и израђивао, а тако исто и привољене „Смрт цара Душана“; спаљене костију св. Саве Немањина на Вратару, са композицијама црквених слика такође разних сорте и облика у мањем и већем, са златним оквирима, предао сам г. Хенриху Герхарту на распродају. Ово јављам свима поштованим мултеријама мојим, као и свима оним који се од озпачених слика било у већем или мањем избору на распродају требовали, да се обрате са наручином на адресу: Heinrich Gerhart's Bilder-Verlag Margarethen-Grüngasse N. 32 Wien па ће стаки тачно и повољно послужен бити. Уједно позивам дамо све пошт. гг. распродавце, код којих су моје слике у комисиону биле, да се поради брзог равнања обрате на потписаног, који ће се до који дан стално наставити у Панчеву.

Адам Стефановић,
академички сликар.

Због штампарских незгода овај се лист одошн. Губитак једнога броја накнадно читаоцима првом приликом.